

СТ А Н О В И Щ Е

от член на научното жури: доц. д-р Илияна Гаравалова от Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“ – Българска академия на науките за дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в областта на висшето образование „Хуманитарни науки“, професионално направление „Филология“ (Български език - Морфология), шифър 2.1.

**Автор на дисертационния труд: Михаела Димитрова Московска
Тема на дисертационния труд: Конклузивът в съвременния български език**

Документацията за предстоящата процедура по защита на дисертационния труд е в пълно съответствие с изискванията на Закона за научните степени и научните звания (ЗНСЗ). Михаела Московска е редовен докторант във Факултет по славянски филологии, Катедра по български език на СУ „Св. Кл. Охридски“ в периода 2018 – 2021 г., с научен ръководител проф. Красимира Алексова. Отчислена е с право на защита след обсъждане на нейния труд „Конклузивът в съвременния български език“ в Катедрата по български език на Факултет по славянски на СУ „Св. Климент Охридски“.

Интересът към анализиранията тема е резултат от това, че тя е относително нова, тъй като евиденциалността в европейското езикознание възниква през втората половина на XX век и става по-интензивен едва в края на 80-те години, макар че в българската езиковедска наука изследвания върху формите, отнасящи се към категорията, обозначена в дисертационния труд с този термин, се обнародват още от началото на века. Освен това следва да се има предвид, че, въпреки засиления научен интерес, на който е обект категорията ‘евиденциалност’ в последните десетилетия, и независимо от значителния обем лингвистични изследвания по проблема, реализиран в резултат от това, все още съществуват редица въпроси, по които липсва единомислие. Съществуващото значително разминаване в езиковедската литература по отношение семантиката на анализиранията морфологична категория в българския език води до различни интерпретации на нейния инвентар, на семантичния ѝ обхват и на употребите на нейните субкатегории. Това напълно се отнася и до конклузива, който е един от четирите члена на категорията ‘евиденциалност’ в българския език. Въпреки че различни въпроси, засягащи семантиката и употребите на формите му, нееднократно (както личи от изчерпателната библиография по въпроса, приведена от автора на

дисертацията) са били интерпретирани в редица лингвистични проучвания по темата, тази субкатегория до момента не е изследвана цялостно в рамките на отделно монографично изследване. На назрялата нужда да се направи това отговаря разработеният научен труд, което е показателно за неговата научна **актуалност**, както и за **дисертабилността** на темата.

Предоставената ми за становище дисертация е съдържателна и интересна, разработена е детайлно, с усет за спецификата на проблематиката от лингвистична гледна точка. Тя се отличава с научна обективност, сериозна теоретична подготовка и вещина в анализа на лично събрания (с помощта на 11 източника, включващи дигитални корпуси, художествена литература, информационни сайтове, форуми и лична база данни) лингвистичен материал. В нея се демонстрира отлична информираност на кандидатката по представения въпрос, личаща от неговата задълбочена теоретична обосновка и от респектиращия списък на използваните източници. Цитираната литература включва 100 заглавия, отнасящи се до темата на дисертацията, които са показателни за анализа в диахронен план на разглеждания лингвистичен проблем от момента на неговото регистриране в българското (Трифонов 1905) и в европейското езикознание (Франц Боаз 1911), през позицията по темата на водещите в световната лингвистика учени и езиковедски направления (като Пражката лингвистична школа), за да се стигне до най-съвременни изследвания в областта на интереси на авторката. Освен за системност и методичност, това е доказателство и за постоянство и искрен интерес към темата от страна на кандидатката.

Структурата на труда, която е подробно представена в неговата уводна част, максимално детайлно и последователно представя разглеждания проблем, като едновременно с това отговаря на изискванията за изследване с научен характер. Освен това уводът мотивира избора на тема чрез доводи за нейната актуалност, конкретизира предмета и обекта на изследването, което логически води до определянето на неговата основна цел, както и до поставянето на 12 задачи с оглед на нейното постигане, чието ясно и точно формулиране е отлична предпоставка за прецизното им и пълно изпълнение в изложението. Що се отнася до методологията на лингвистичното проучване, на нея авторката се спира съвсем лаконично, буквално в няколко реда, без обосновка и позоваване на източници, които да я подкрепят. Причината за това вероятно е фактът, че се използват традиционните за подобен тип разработка методи – най-вече дескриптивният метод в синхронен план, но също така методите за описание на лингвистичната типология (в I глава „за да се представи по-широк контекст за разбиране

на предмета на нашата работа“) и диахронен подход при описанието на развойните процеси, станали причина за изграждането на евиденциалната категория в българския език, докато анализът на примерите в различните части на работата се основава на семантико-функционален подход. Безспорно, право на автора е да прецени кога и на какви източници да се опре в процеса на работата си, както и до каква степен да се задълбочи в дадена проблематика. В случая обаче е важно да се конкретизира, какво се има предвид под „методи за описание на лингвистичната типология“, за да се избегне възможно недоразумение, тъй като принадлежността на езика към определен морфологичен езиков тип е определяща за вида на неговите граматически категории, а тук определено не се има предвид това.

Първите две глави от дисертацията интерпретират съответно проблема за значението и категориалния статус на евиденциалността и конклузива, като нейна субкатегория и, логично, имат аналогична структура. В началото на всяка от тях се изяснява най-общо категориалната семантика и съществуващите междукатегориални връзки с близки по значение граматични (суб)категории, следва представянето на водещите теории по разглеждания въпрос първо от световните, а после и от български лингвисти, и в края се представя възприетото в дисертацията виждане по проблема. Тези теоретични глави от труда оставят отлични впечатления по отношение осведомеността на дисертантката по разглежданите от нея лингвистични въпроси, тъй като от тях ясно личи както, че авторът е запознат с достатъчно много български и чуждоезични разработки по темата, представени хронологично и обхващащи сериозен времеви период, така и че умее да представи реферативно прочетеното, синтезирайки информацията и улеснявайки нейното възприемане чрез онагледяването ѝ посредством схеми и графики. При представянето на цитираните тези, особено в началото на всяка от главите, прави впечатление липсата на критичен анализ, чрез който аргументирано да се разкрият техните слабости и / или силни страни, което би спомогнало за убедителното, подкрепено от сериозни научни доводи, излагане на авторската теза по проблема. Елементи на такъв тип анализ присъстват в по-голяма или по-малка степен единствено при представянето на онези теоретични постановки от разглежданите лингвистични теории, които дисертантката възприема или категорично счита за неприемливи, но те са спорадични и фрагментарни, като в някои случаи се поставя единствено препратка към определен лингвистичен спор или към дадено авторово мнение, без те да се цитират или коментират. Вероятно това е направено, за да се избегне прекаленото теоретизиране и повтарянето на вече познати доводи и аргументи и да се

фокусира изследването върху конкретната цел, поставена в увода. Считам обаче, че детайлното изследване и съпоставянето на цитираните лингвистични тези чрез един цялостен критичен анализ, в рамките на който чрез сериозни научни аргументи да се посочат техните слабости и да се подчертаят силните им страни, би било от полза за изложението, особено с оглед на бъдещото издаване на труда, тъй като ще мотивира избора на теоретична гледна точка и ще смекчи декларативността на авторското предпочитание в това отношение. Бих препоръчала също така, с оглед факта, че това е българско лингвистично изследване, както и с цел по-лесното възприемане на текста, множеството цитати и термини на английски език да бъдат преведени в скоби. Разбира се, право на автора е да се съобрази или не с тази моя препоръка. Втората от теоретичните глави, отнасяща се конкретно до предмета на изследване, завършва с изводи за същността на конклузива, което доказва, че дисертантката интерпретира прочетеното критично и с разбиране, има собствена позиция, която може да отстоява с научни доводи, и е в състояние да достигне до същината и да формулира обосновани изводи, т.е. че притежава качествата на сериозен изследовател на българския език.

Логично, с най-голям обем е трета глава, която е същинска за дисертационния труд. В нея се разглежда формалната парадигма на конклузива: формообразуване (включително формалните съвпадения и причините за тях и със специален акцент върху отрицателните форми), употреба на конклузивните времена и взаимодействие с други морфологични категории (останалите евиденциали, лице, число, време, залог и наклонение). Анализът на разглеждания проблем започва с обзор на позициите към инвентара от темпорални конклузивни форми, съществуващи в българската лингвистична литература. Към цитираните тези е подходено аналитично и критично, в резултат от което изкрystalизира авторската позиция, която е мотивирана от убедителни научни доводи, отлично илюстрирани чрез подробния и детайлен анализ на лично събрания от дисертантката с помощта на посочените по-горе 11 източника лингвистичен материал. В хода на изложението личи усет към проблематичните места в теорията, в резултат от което върху тях се акцентира с цел максимално изясняване на спорния въпрос. Всеки ключов за защитаваната теза елемент от текста е последван от кратки изводи, които синтезират авторската позиция и още веднъж подчертават важните за нея моменти. Във всичко това личи заявка за един сериозен лингвистичноизследователски потенциал.

Особен интерес представлява IV глава, в която се акцентира върху употребата на конклузива в различни регистри, както и различни по вид изречения, като по този начин

се излиза извън рамките на традиционния морфологичен анализ, за да се навлезе в полето на синтаксиса и стилистиката. От това изложението само печели, тъй като подобен паралел с тези тясно свързани с морфологията езиковедски направления позволява да се направят важни изводи за дистрибуцията, честотата на употреба и редица други специфики на конклузивните форми, които иначе биха били невъзможни. При това авторовото решение да се работи само с текстове от публицистичния и научния регистър и с изречения, съдържащи непряка реч, или със сложни съставни изречения с подчинено обстоятелствено за условие, е отлично мотивирано посредством специфичната семантика на морфологичната субкатегория 'конклузив'.

Заключителната част на дисертацията и посочените към нея научни приноси формулират ясно и обективно резултатите от поставените в труда задачи и представляват убедително потвърждение за изпълнението на основната негова цел да представи концептуално виждане за семантиката, формите и употребите на конклузива в съвременния български език.

Представеният в отпечатан вид **автореферат** отговаря достатъчно изчерпателно на съдържанието на дисертацията, написан е стегнато, като са спазени изискванията за подобен жанр текстове. Посочените в него приноси са представени обективно.

Докторантката има седем **публикации** (две от тях все още под печат), две от които са публикувани в реномирани чуждестранни издания, три са отпечатани в престижни научни поредици на Софийски университет „Св. Кл. Охридски“ и три – в рецензирани сборници от научни форуми с международно участие. Публикациите по темата на дисертацията са приноси в научно отношение и надвишаващи двойно като брой изискванията при този тип процедури.

В заключение ще посоча, че Михаела Димитрова Московска е представила едно задълбочено изследване на морфологичната субкатегория 'конклузив' в съвременния български език. Трудът несъмнено е с научно-приложен принос в българското езикознание. Поради това убедено предлагам да ѝ бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ в областта на висшето образование „Хуманитарни науки“, професионално направление „Филология“ (Български език - Морфология), шифър 2.1.

Дата: 28. 08. 2021 г.

гр. София

Изготвил становището:

доц. д-р **Илияна Гаравалова** (подпис)

